
SJEDINJENE DRŽAVE I PARTNERSTVO ZA MIR

MLADEN NAKIĆ*

Sažetak

U želji za prevladavanjem razlika proizašlih iz hladnoratovskog bipolarizma otvorio se prostor za promociju ideje partnerstva i suradnje dojučerašnjih protivnika. Američka inicijativa *Partnership for Peace* ne predstavlja samo način prevladavanja tih razlika već i projekt pomoći tranzicijskim zemljama u postizanju kako interoperabilnosti s NATO-om tako i dostizanja standarda zapadnih demokracija, a sve u cilju širenja ideje euroatlantske suradnje. Čak štoviše, partnerstvo je ključna riječ i pretpostavka u dugoročnim planovima nastavka širenja Saveza prema Istoku te u tom kontekstu suradnja u okviru Partnerstva za mir ima značajno i nezaobilazno mjesto na tom putu.

Ključne riječi: Partnerstvo za mir, Sjedinjene Države, NATO, Europa, američka inicijativa

Padom Berlinskog zida i završetkom blokovske podijeljenosti otpočela je era posthladnoratovskog razdoblja čijih prvih desetak godina obilježavaju pokušaji uspostavljanja odnosa razumijevanja i partnerstva usprkos činjenici što u odnosima između pojedinih sila još postoje neki recidivi prošlosti koji povremeno podsjećaju da i na pragu 21. stoljeća ipak još nije u potpunosti prevladana hladnoratovska retorika.

Sjedinjene Države, kao jedina preostala supersila, imaju razloga biti zadovoljne postignutim. Nekad glavni suparnik, bivši Sovjetski Savez, raspao se kao i Varšavski pakt koji je predvodio. Nitko više ne govori o komunizmu osim u teoretskom smislu. Neke zemlje, koje su u prošlim vremenima proglašene uzorima koji su dostigli fazu komunizma, sada su punopravne članice Saveza koji su desetljećima doživljavale kao izvore zla i nepravdi te kao produkt "trulog" kapitalizma. Od nekada teritorijalno golemog i resursima bogatog Sovjetskog Saveza ostala je golema i još uvijek resursima bogata Rusija, ali maksimalno ekonomski iscrpljena višedesetljetnom utrkom u naoružanju, ovisna o financijskim injekcijama sa Zapada te prožeta

---

* Mladen Nakić je vojni izaslanik obrane RH u SAD-u i Kanadi sa sjedištem u Washingtonu DC.

mafijom koja je, čini se, jedina dobro organizirana i moćna. Drugi veliki suparnik, Kina, kojeg neki, doduše malobrojni, Amerikanci ponekad vole nazvati barem mogućim partnerom, o sebi sve manje govori kao o oazi komunizma s ljudskim licem, dok se više naglašava kineski put u blagostanje. Bez obzira kako se ono zvalo, ostaje i nadalje velika (ne)poznаница kojoj se, sa sadašnjom stopom gospodarskog rasta od 10% godišnje, predviđa u narednih 20-ak godina da će postati druga gospodarska sila svijeta.

Europski prostor na kojem je hladnoratovski bipolarizam ostavio ponajviše ideoloških, ekonomskih i moralnih posljedica, predstavlja mjesto najvećih promjena te u 21. stoljeće ulazi s kompletno promijenjenom političkom slikom koja se počela mijenjati padom Berlinskog zida, javljanjem mladih demokracija na ruševinama umjetno stvorenih država i sustava te ponovnim traženjem njihovih vlastitih nacionalnih identiteta.

U takvom jednom novom međunarodnom političkom poretку koji traži i nove oblike povezivanja na potpuno drugim osnovama, a u kojem bi suradnja trebala biti pretpostavka globalizacije međunarodnih odnosa, jedan ovakav program kakav predstavlja Partnerstvo za mir znači logičan potez kojim Sjedinjene Države žele prevladati "gap" koji realno postoji s velikim brojem zemalja na planu bilo da se radi o civilizacijskim, političkim, kulturnim, ekonomskim ili nekim drugim razlikama koje mogu biti zapreka stabilizaciji i sigurnosti pojedine regije.

1. Američka inicijativa

Partnerstvo za mir (PfP), kao američka inicijativa, pokrenuta je u siječnju 1994. na NATO summitu u Bruxellesu prigodom kojega su predsjednici Vlada i država članica NATO-a naglasili kao razloge ustanovljavanja jednog takvog neposrednog i pragmatičnog programa njegovu intenciju direktnog pomaganja u prevladavanju jaza između zemalja NATO-a i zemalja u tranziciji koje su bile zainteresirane za sudjelovanje u tom programu. Taj program zapravo je trebao doći kao podloga za dijalog i suradnju na putu stvaranja pretpostavki za stvarno partnerstvo – Partnerstvo za mir.¹

Sama činjenica da u početku nisu postojali jasno definirani kriteriji po kojima bi se neke zemlje primale u PfP program s obzirom na njihov politički *background*, demokratske tradicije ili pak stupanj civilne kontrole društva nad oružanim snagama, dovoljno govori kako su politički razlozi bili prvenstveno motivirani pragmatičkim interesima SAD-a i ostalih saveznika da pošto-poto "animiraju" bivše protivnike te ih privole na suradnju i partnerske odnose. Da bi se ipak izbjegao puki volontaristički pristup

1 "Declaration of the Heads of State and Government Participating in the Meeting of the North Atlantic Council" održan u NATO zapovjedništvu, Brussels, 10.-11. siječanj 1994, *NATO Handbook*, str. 269-275.

po kojem je svaka pojedinačna zemlja trebala samo deklarativno izjaviti zainteresiranost za sudjelovanje u programu PfP-a, inicijatori programa su kroz Okvirni dokument Partnerstvo za mir (*Partnership for Peace Framework Document*) opet samo načelno postavili sljedeće ciljeve za PfP zemlje kako bi uopće bile u stanju surađivati sa Savezom:

- (a) omogućiti transparentnost u procesima obrambenog planiranja i budžetiranja,
- (b) osigurati demokratsku kontrolu nad oružanim snagama,
- (c) održati sposobnosti i spremnosti (*capability and readiness*) oružanih snaga da odgovore na krizne situacije uključujući i one pod ingerencijom UN i/ili nad kojima odgovornost ima OESS (OSCE),
- (d) razvijati suradnju na planu vojnih odnosa s NATO-om u cilju združenog planiranja, zajedničkih treninga i vježbi, a sve u svrhu jačanja njihove sposobnosti preuzimanja vlastitog udjela u misijama na terenu, poput operacija održavanja mira, traganja i spašavanja (*S&R*), humanitarnih operacija kao i drugih sličnih koje mogu biti dogovorene,
- (e) dugoročno razvijati obrambene snage koje će biti sposobne operativno djelovati s ostalim članicama Saveza.

Zašto PfP i koja je svrha?

Vodeći se svojom strategijom kako je bolje prilagodavati i utjecati na sigurnosno okruženje ("*shape*") nego kasnije slati vojnike u rizične operacije, Sjedinjene Države su inicirale projekt u kojem bi se načelno dala šansa za sve zemlje koje žele bližu suradnju s NATO-om. Program Partnerstva zamišljen je kao dugoročan proces predviđen za realizaciju u više pravaca kao i mogućnosti za praktičnu političko-vojnu suradnju sa Savezom. Zainteresiranim državama se prepušta da izaberu vlastiti tempo kojim će ići po zadanom putu ("*road map*") koji bi ih trebao dovesti do tog cilja. Naglašava se da time dobivaju veliku korist ne samo zemlje-partneri koje žele ući u punopravno članstvo Saveza već i sve one zemlje koje žele upoznati način i proceduru funkcioniranja NATO-a kako bi mogle što bolje s njim surađivati.

Američku inicijativu partnerskoga građenja odnosa s dojučerašnjim ideološkim protivnicima spremno su prihvatili europski saveznici, i to iz nekoliko razloga. Jedan od osnovnih je svakako bila nužnost reintegriranja dijela europskoga političkog (i ekonomskog) prostora kako bi što prije bili u stanju uhvatiti i pratiti aktualne europske integracijske procese. Europskim političarima bilo je jasno da jedinstvena i ujedinjena Europa ne znači samo njezin razvijeniji dio (zapadnu, sjevernu ili južnu), već da se mora u taj proces uključiti i ostatak Europe, istočna i jugoistočna, posebice s njenim balkanskim poluotokom. Upravo Balkan predstavlja glavno sigurnosno pitanje i važan test europske spremnosti da odgovori na izazove vlastitog ujedinjenja.

S obzirom na naglašeni američki vitalni interes na europskom kontinentu te njihovu dugoročniju prisutnost u regiji, čini se sasvim normalnom podudarnost američkih i europskih interesa u stvaranju programa Partnerstva za mir kako bi se europski Istok i Balkan definitivno stabilizirali i sigurnosno definirali.

Još je jedno pitanje predmet podudarnosti savezničkih interesa, a to je odnos prema Rusiji, njenom shvaćanju i (ne)prihvatanju radikalnih promjena političkih odnosa u blizini vlastitih granicama. Ne može se ignorirati činjenica da je NATO primanjem u punopravno članstvo Poljske, Češke i Mađarske kao bivših članica Varšavskog pakta, doveo Rusiju do zaključka da to predstavlja samo početak širenja NATO-a prema ruskim kopnenim granicama. Doduše, Rusija sudjeluje u programima Partnerstva za mir te ima posebne veze s NATO-om, ali ostaje činjenica da te veze nisu ni izbliza tako čvrste i stabilne kako to priželjkuju Sjedinjene Države i njihovi europski saveznici. Najbolji primjer za to je ponašanje Rusije tijekom NATO-vih zračnih udara na Jugoslaviju te posebice poznate situacije vezane za nenajavljeni dolazak dijela ruskih postrojbi iz sastava SFOR-a s mandatom u BiH na kosovski aerodrom, što je trebalo predstavljati odlučnost Rusije u pokušaju zaštite ili pak solidarnosti sa srpskim narodom na Kosovu. To je, naravno, bio više politički manevar negoli ozbiljan vojni incident i nije se radilo samo o prekoračenju mandata (odnosio se samo za BIH) od strane jedne zemlje čiji je vojni kontingent bio pod zapovjedništvom i ingerencijom UN-a, već se to trebalo shvatiti kao dublja politička poruka ruskog političkog vrha kako nisu spremni ne samo partnerski djelovati u kriznim situacijama već, naprotiv, izazvati stanje koje je političko i vojno vodstvo NATO-a stavilo pred gotov čin i dovelo u nezgodan položaj te rezultiralo otvorenim verbalnim sukobom američkoga i engleskoga generala na terenu.²

Sam program Partnerstva za mir ima i svoju vojnu svrsishodnost koja se očituje u želji da po mogućnosti što veći broj zainteresiranih zemalja prihvati kriterije i standarde Saveza te poradi na civilnoj kontroli oružanih snaga, reorganizaciji vojske koja će biti interoperabilna onim zapadnih demokracija te, što je posebno značajno kada je riječ o državama koje su nakon raspada Sovjetskog Saveza zadržale i određene potencijale nekonvencijalnog naoružanja za masovno uništenje (nuklearno i ABKO), što brže i učinkovitije eliminira svaku realnu opasnost nekontroliranoga korištenja tih kapaciteta što posebno podrazumijeva pravovremeno sprječavanje svake njihove zloporabe od strane terorističkih organizacija.

2 Engleski general Michael Jackson na dužnosti zapovjednika SFOR-a otvoreno je ignorirao zapovjed američkog generala Wesleyja Clarka, zapovjednika Savezničkih snaga za Europu (SACEUR), vezano za sprječavanje dolaska i raspoređivanje ruskih vojnika iz snaga SFOR-a s mandatom u BiH na prištinski aerodrom uz obrazloženje da ne želi početi 3. svjetski rat. Oba generala su ubrzo poslije NATO-ove operacije nad Jugoslavijom smijenjena i umirovljena.

Prema tome, imajući u vidu političku situaciju krajem 80-ih i početkom 90-ih godina koje su označile stvaranje cijelog niza nezavisnih država na ruševinama dviju zemalja s autohtonim socijalističkim razvojem (SSSR i SFRJ) te raspadom Varšavskog bloka, Zapad je morao reagirati kako situacija ne bi izmakla kontroli. U tome se djelomično uspjelo, odnosno istočna Europa je prošla svoje manje-više mirne revolucije, dok je njen jugoistok, odnosno Balkan završio u ratnom vihoru kakav Europa nije vidjela od Drugog svjetskog rata. Krvavo iskustvo na prostorima bivše SFRJ samo je dodatno moralo uvjeriti stratege NATO-a u nužnost neminovnog stvaranja nečega čime bi se ubuduće svi eventualni etnički, nacionalni i drugi konflikti morali pravovremeno spriječiti. Otuda su i kreatori projekta Partnerstva za mir vjerovatno uzeli samu ideju naziva programa koji najzornije upućuje na njegov smisao.

U proteklih nekoliko godina, Pfp je kontinuirano povećavao svoje aktivnosti i institucionalno nadograđivanje kako bi konačno postao sastavni dio transatlantske i europske sigurnosne arhitekture. Daljnji oblici razvoja samog programa najviše će ovisiti o ukupnoj strategiji razvoja samog NATO-a. Tu se otvara čitav niz pitanja na koja tek treba dati odgovore. Savez će morati dodatno raditi na svom strateškom konceptu za 21. stoljeće. U kojem će pravcu ići daljnji razvoj zajedničkoga europskog sigurnosnog i obrambenog identiteta? Hoće li ESDI tražiti put paralelan s NATO-om, unutar NATO-a ili pak možda izvan struktura NATO-a?³ Na ta pitanjima nema jedinstvenog odgovora unutar Saveza. Sjedinjene Države podupiru želje Europljana za vlastitim ESDI, ali samo ako to podrazumijeva njegovo razvijanje unutar struktura samog Saveza koji bi i nadalje trebao biti glavni stup i garant euroatlantske sigurnosti. Neke europske zemlje odavno zagovaraju više autonomnosti u odnosu na Sjedinjene Države (Francuska), dok većina nastoji ponuditi kompromisno rješenje svjesna činjenice da, dugoročno gledano, Europa neće biti spremna vlastitim snagama bez američke pomoći (tehnoške i logističke) adekvatno odgovoriti na moguće izazove tipa Kosovo ili BiH, ali istovremeno doživljavajući američki utjecaj i arbitražni položaj unutar Saveza kao nešto što nije prihvatljivo kao trajno rješenje.

2. Stvaranje Pfp-a – kompromis ili konkretna ideja?

Odgovor bi ukratko mogao biti – i jedno i drugo. Zašto?

Sam put koji je pratio stvaranje programa *Partnership for Peace* krenuo je

3 Zanimljiva je analiza odnosa tri nove članice NATO-a iz Centralne Europe prema ESDI, vidi: Larrabee, Stephen, "The Kosovo Conflict and the Central European Members of NATO", *NATO and Europe in the 21. Century*, Conference Proceedings, April 19, 2000, str. 32-36.

od stava Sjedinjenih Država koje su bile odlučne u uvjerenju da NATO mora ostati centar i glavni oslonac američkog angažmana u Europi, odnosno i dalje biti glavni stup europske sigurnosti te ujedno najefikasniji instrument za koordiniranje obrambene i vojne kontrole održavanja stabilnosti u cijeloj Europi.

Iako se činilo da raspadom Sovjetskog Saveza i nestankom Varšavskog Pakta prestaju i glavni razlozi opstanka samog NATO-a, Sjedinjene Države su branile stav da to ne znači prestanak potrebe za Savezom kao glavne snage u zaštiti slobode i sigurnosti njezinih članova kako političkim tako i vojnim sredstvima, već da je nužno prilagoditi Savez novonastaloj situaciji. Londonska Deklaracija o transformaciji Sjeveroatlantskog saveza objavljena nakon summita Sjeveroatlantskog vijeća (NAC) u srpnju 1990. bio je snažan signal u nastojanjima Saveza da se prilagodi sigurnosnim potrebama u posthladnoratovskom svijetu. Na tom sastanku, NATO je najavio "preispitivanje vlastite strategije te pozvao Sovjetski Savez i zemlje Centralne Europe da uspostave redovne diplomatske predstavnike u cilju razvijanja novog partnerstva".⁴

Na tom tragu bila je i Rimski deklaracija o miru i suradnji iz studenog 1991.⁵ koja je dodatno naglasila NATO-ovu intenciju redefiniranja vlastitih ciljeva u svjetlu promijenjenih okolnosti. Prema nekim izvorima, ova Deklaracija bila je rezultat nastojanja američke diplomacije, koja je svjesna novih izazova koji stoje pred sigurnosnim interesima Saveza, poput širenja oružja za masovno uništenje, regionalne nestabilnosti i terorizma, već tada imala jasnu sliku o stvaranju ideje koja bi trebala biti osnova za šire postavljenje ciljeve i interese Saveza. Novi "strateški koncept" na summitu u Rimu naglasio je savezničku misiju u upravljanju krizama i davanja mandata bolje uvježbanim i fleksibilnim snagama s naglaskom na spremnosti preventivnog djelovanja, što je trebalo podrazumijevati i djelovanje u svrhu nametanja mira. Rimski sastanak također je rezultirao stvaranjem Vijeća za Sjevernoatlantsku suradnju (*North Atlantic Cooperation Council*) u cilju razvoja institucionalnih odnosa temeljenih na konzultacijama i suradnji o političkim i sigurnosnim pitanjima između NATO-a i bivših protivnika. Da nije bila riječ samo o *ad hoc* inicijativi već razrađenom projektu, govori i činjenica da je samo nakon mjesec dana ta inicijativa kulminirala sudjelovanjem ministara vanjskih poslova šesnaest država NATO-a i šest država Centralne Europe te tri baltičke države na prvom sastanku NACC-a u prosincu iste godine. Već na drugom sastanku NACC-a u ožujku 1992. nove nezavisne države nastale na teritoriju bivšeg Sovjetskog Saveza postale su članicama NACC-a, osim Gruzije koja je to učinila sljedećeg mjeseca. Albanija se priključila NACC-u u lipnju 1992.

4 London Declaration On A Transformed North Atlantic Alliance, članak 7, 5/6. 7. 1990, <http://www.nato.int/docu/comm/49-95/c900706a.htm>

5 Rome Declaration on Peace and Cooperation, Rome, 8. 11. 1991, točke 4,5 i 11., <http://www.nato.int/docu/comm/49-95/c911108a.htm>

Slijedom navedenog, a na tragu redefiniranja izvornih načela i ciljeva Saveza, ministri vanjskih poslova NATO-a na sastanku u lipnju 1992. izrazili su svoju spremnost u potpori mirovnih inicijativa pod pokroviteljstvom OSCE-a i to na bazi case-by-case. Već sljedećeg mjeseca, NAC je odobrio NATO-ovu pomorsku operaciju u Jadranskom moru vezano za nadgledanje poštivanja UN-ova gospodarskog embarga protiv Srbije koji je potvrđen u studenom 1992. nakon rezolucije Vijeća sigurnosti.

To je već sasvim jasno značilo da NATO de facto više nije ograničen na teritorij zemalja-članica, što potvrđuje i odluka ministara vanjskih poslova zemalja NATO-a od 17. prosinca 1992, kada su se složili da Savez mora biti spreman dati potporu rezoluciji Vijeća sigurnosti kojom se daje zeleno svjetlo nametanja zabrane vojnih letova iznad BiH što je i otpočelo uspostavljanjem zone neletenja od 12. travnja 1993.

Kronološki gledano, samo dva mjeseca potom, realiziran je dogovor po kojem je NATO zajedno s WEU-om uspostavio "Task Force" pod zapovjedništvom SACEURA (*Supreme Allied Commander Europe*), što je pojednostavljeno značilo NATO-ovo praktično osiguranje zračne zaštite snagama UNPROFOR-a u slučaju napada. U kolovozu 1993. na svom izvanrednom zasjedanju NAC se složio da u tom kontekstu mogu biti korišteni i zračni udari uz prethodno odobrenje glavnog tajnika UN kao podrške mandatu UNPROFOR-a, a kao motiv je navedeno pomaganje deblokade Sarajeva kao i realizacija ostalih humanitarnih misija. Da bi otklonio bilo kakve nedoumice oko svojih daljnjih namjera, NATO je od tog trenutka otvoreno izražavao volju pozitivnog razmatranja svih narednih zahtjeva od strane UN za pomoć u implementaciji rezolucija Vijeća sigurnosti.

Također u lipnju 1993. Sjedinjene Države su predložile NATO summit kako bi se raspravile inicijative predsjednika Clintona vezane za buduće aktivnosti NATO-a. Jedna od inicijativa uključivala je jačanje suradnje unutar Saveza, razvoj suradnje sa zemljama bivšeg Varšavskog pakta, potvrdu veza NATO-a s ostalim sigurnosnim organizacijama te je posebno još jedanput, svakako ne slučajno, apostrofirana prijetnja sigurnosti i miru koja dolazi izvan područja zemalja NATO-a. U siječnju 1994. NATO summit je potvrdio nekoliko prijedloga američkog predsjednika koji su bili na tragu prilagođavanja NATO-a posthladnoratovskom europskom sigurnosnom okruženju uz adekvatno uključivanje ostalih zemalja koje su spremne surađivati sa Savezom.

Upravo u tom kontekstu treba gledati i na najvažniju odluku Summita vezanu za ustanovljavanje Partnerstva za mir (*PfP*), koja je donijeta na inicijativu Sjedinjenih Država te trenutno stupila na snagu tijekom samog Summita. Osnovni cilj bio je stvaranje što čvršće povezanosti između NATO-a i novonastalih mladih demokracija nakon nestanka sovjetskog bloka, ali i kao poziv nekim tradicionalnim europskim neutralnim zemljama da doprinesu jačanju europske sigurnosti.

Summit je također potvrdio koncept "Combined Joint Task Forces" kreiranog da NATO-ove vojne strukture učini više fleksibilnim te da ohrabri razvoj odjeljivih, ali ne i odvojenih ("separable but not separate") europskih vojnih potencijala koji bi bili sposobni preuzeti vođenje operacija pod pokroviteljstvom EU-a kada to traži problem na terenu.

Konačno, Summit je direktno ukazao na nužnost intenziviranja političkih i vojnih inicijativa u borbi protiv širenja oružja za masovno uništenje. To je dovelo do dogovora o političkom okviru za akcije NATO-a, što je i odobreno na ministarskom sastanku NAC-a u lipnju 1994. iako je nakon toga još uvijek ostala nepromijenjena politička odluka o kolektivnoj obrani članica Saveza u okviru vlastitog teritorija, usprkos preuzimanju novih odgovornosti na planu mirovnih operacija i vlastite uključenosti u davanje crisis managementa za pojedina krizna područja.

Partnerstvo za mir je tako osmišljeno kao okvir za jačanje političke i vojne suradnje sa zadaćom sudjelovanja u zajedničkim multilateralnim aktivnostima rješavanja *crisis managementa* poput humanitarnih pomoći te misija održavanja mira. Članicama PFP-a dana je mogućnost savjetovanja s NATO-om u slučaju direktne prijetnje njihovoj sigurnosti, ali to nije značilo niti znači da NATO garantira njihovu sigurnost. Sama formulacija vjerojatno nije do kraja zadovoljila neke (ili većinu) zemalja u tranziciji koje su, svaka sa svoga geopolitičkog i povijesnog aspekta, očekivale veću i manje rezerviranu pomoć i podršku u slučaju prijetnje. NATO pak, predvođen Sjedinjenim Državama, nije bio spreman na bilo kakvo ostavljanje mogućnosti iole slobodnijeg tumačenja ciljeva i svrha PFP-a od one koja je sadržana u formulaciji same riječi "partnership" te težišta u cilju programa koji je fokusiran na "peace", a ne ponovnom sučeljavanju, te su kreatori odmah željeli dati do znanja da se radi o pozitivnom shvaćanju budućih odnosa u posthladnoratovskom razdoblju, a ne o svojevrsnom "vrućem miru". Osim toga, Sjedinjene Države su iniciranjem Partnerstva za mir vrlo važno mjesto pridale odnosu s Rusijom i naporima kako da se nju privoli za sudjelovanje u tom projektu koji treba predstavljati izgradnju budućih, partnerskih odnosa. To je isto tako bilo značajno, ako ne i značajnije od angažmana ostalih tranzicijskih zemalja.

Tako je PFP postao stalni i sastavni dio transatlantskog sigurnosnog sustava. Vojne vježbe u organizaciji PFP-a počele su u jesen 1994. Poljska je bila domaćin prvoj PFP-ovoj vojnoj vježbi, što je ujedno imalo i određenu simboliku s obzirom da se radi o jednoj bivšoj komunističkoj zemlji. Nizozemska je bila domaćin sljedećoj vježbi održanoj u listopadu 1994.

Iako članstvo u PFP-u⁶ ne znači garanciju za ulazak u punopravno članstvo NATO-a, ono predstavlja dobar način pripreme za zemlje koje su zain-

6 Trenutno je u program Partnerstva za mir uključeno dvadeset i sedam (27) zemalja: Albanija, Armenija, Austrija, Azerbajdžan, Bjelorusija, Bugarska, Hrvatska, Estonija, Finska, Gruzija, Irska, Kazahstan, Kirgistan, Latvija, Litva, Makedonija, Moldavija, Rumun-

teresirane da postanu članice NATO-a. Ideja je i bila osmisliti prijelazno razdoblje za zemlje koje su donedavno bile protivnik (političko-ideološki i vojni), a sada bi trebale postati saveznici.

Ukidanjem NACC-a i ustanovljavanjem EAPC-a⁷, NATO je želio dodatno pokazati da želi vlastitu reorganizaciju koja će biti prilagođena novom vremenu. NACC kao forum počeo je nastajati u vrijeme blokova te je kao takav predstavljao određenu poveznicu s vremenom koje je prošlo. Ono što je bilo važnije jest činjenica da je novi forum u svojoj političkoj pozadini nosio određenu poruku. Ona se očitovala, između ostalog, u činjenici što sam naziv tijela na prvom mjestu ima pridjev "europski" čime se vjerovatno željelo dugoročnije marginalizirati OSCE koji, po američkim shvaćanjima, nije dovoljno kompetentan za rješavanje iole ozbiljnijih sigurnosnih problema.⁸

To bi, s jedne strane, trebalo značiti da se buduća pitanja vezana za europski mir i stabilnost trebaju prioritetno rješavati u Bruxellesu i Washingtonu dok, s druge strane, time se također nastoji spriječiti želja Rusije da od OSCE napravi kredibilniji političko-sigurnosni forum.

Konačna verzija samog teksta Osnovnog dokumenta nije prošla bez snažnog američkog utjecaja koji je samo nekoliko dana prije ministarskog sastanka NAC-a u Sintri (29. 5. 1997.) eliminirao svaka nastojanja ruske diplomacije da prijem i ulazak novih članica bude podložan mogućnosti veta. Pošto je sam dokument nastao u političkim strukturama NATO-a i pod patronatom Sjedinjenih Država, njegov sadržaj je doslovno potvrdio intenciju stvaranja jednog širokog političko-savjetodavnog tijela bez stvarnih ovlasti.⁹

Zanimljiva je posljednja rečenica u tekstu Osnovnog dokumenta koja dodatno ilustrira oponiranje Sjedinjenih Država (uz potporu Njemačke i V. Britanije) nastojanjima Rusije da se uz konsenzus punopravnih članica NATO-a doda i onaj članica EAPC-a što je trebalo predstavljati uvođenje veta na mala vrata. Očito je kompromisno rješenje nađeno u formulaciji po kojoj će "EAPC biti nazočan na proglašavanju prijema novog člana", što je u samom izvornom tekstu otisnuto masnim slovima. Da se vodilo računa i o neutralnim zemljama poput Švedske, Švicarske, Austrije i Finske, govori i činjenica da je dodatno ubačena formulacija po kojoj članice NACC-a i PFP-a automatski postaju članicama EAPC-a, "ako to zatraže", iako je temeljna

---

ska, Rusija, Slovačka, Slovenija, Švedska, Švicarska, Tadžikistan, Turkmenistan, Ukrajina i Uzbekistan (zaključno sa studenom 2000). Samo su tri zemlje bivše članice Varšavskog pakta i kasnije PFP-a, Češka, Mađarska i Poljska, u svibnju 1999. postale punopravne članice NATO-a.

- 7 "Basic Document of the Euro-Atlantic Partnership Council", usvojenog 29. svibnja 1997. u Sintri, Portugal, NATO, Annex to PFP(SLG)N(97)7(Revised), integralni tekst
- 8 *Ibid.*, Članak 12. proširuje poziv svim članicama OSCE-a preuzimajući formulaciju "PFP Invitation" iz 1994., Basic Document...
- 9 *Ibid.*, članak 6-9, str. 2, "Basic Document..." radno-organizacijska struktura EAPC-a predviđa mjesečne sastanke na ambasadorskoj razini dok se ministri obrane i vanjskih poslova sastaju najmanje dva puta godišnje kao i NAC.

pretpostavka članstva u EAPC-u prethodno pristupanje u Pfp-ov program.

Poseban zamah u izgradnji mjesta Pfp-a u institucionalnim okvirima NATO-a predstavlja NATO summit održan u Washingtonu 23. travnja 1999., uz sudjelovanje šefova država i vlada članica Saveza.

Summit je rezultirao dogovorom o revidiranju NATO-ova strateškoga koncepta koji je išao u pravcu "prepoznavanja uloge PzM-a u sustavu europske sigurnosti te interesa Saveza da PzM dodatno učini više operativnim".¹⁰

U tu svrhu, Summit je odobrio paket mjera, a kao jedna od sedam summitovih inicijativa, ona je nazvana "Unaprijedeno i operativnije partnerstvo" što je uključivalo:

(a) političko-vojni okvir NATO koji predvodi operacije u kojima sudjeluju PzM zemlje. "Političko-vojni okvir" je postavio modalitete koji bi trebali osiguravati efikasniju uključenost partnerskih zemalja u političkim konzultacijama i procesima donošenja odluka, operativnog planiranja i zapovjedanja u skladu s NATO-ovim standardima vođenja operacija. To bi trebalo značajno podići sposobnost partnerskih zemalja da rade zajedno sa Savezom u dogovaranju na krize.

(b) Usvajanje i proširenje procesa planiranja i preispitivanja (PARP). Partneri mogu sudjelovati u procesu poboljšanog planiranja i preispitivanja. Nove ministarske smjernice i planiranje ciljeva (*Partnership Goals*) trebale bi potaknuti jačanje partnerskih snaga i njihovih kapaciteta u operacijama predvođenim NATO-om.

(c) Koncept operativnih potencijala (OCC) za operacije koje vodi NATO. Koncept bi trebao osigurati sposobnost zemalja PzM-a da rade zajedno sa Savezom u operacijama odgovora na krizne situacije predvođene NATO-om, a vezano uz članak 5.¹¹

Washingtonski summit zapravo predstavlja prekretnicu u povijesti NATO-a. Zapravo se željelo pokazati da je NATO stvoren za budućnost te da članice Saveza čine nešto mnogo šire kao odgovor na prijetnje i sigurnosne izazove 21. stoljeća.¹²

Ništa manje važan dio Washingtonskog summita bio je vezan i za odnose NATO-a s europskim saveznicima, točnije za daljnji razvoj europskog sigurnosnog i obrambenog identiteta (*European Security and Defense Identity*). To je bilo na tragu Berlinskog prijedloga iz 1996. u svezi perspektiva

10 "The Alliance's Strategic Concept approved by the Heads of State and Government participating in the meeting of the NAC", Washington D.C., 23/24. 4. 1999, Press Release, NAC S(99)65, točka 35.

11 Washington Summit Communique, točka 25., Press Release, 24. 4. 1999, NAC-S(99)64, <http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-064e.htm>

12 Govor bivšeg Glavnog tajnika Saveza, Javier Solane, 28. travnja 1999, Press Release, www.nato.int/docu/pr/1999/p99-073e.htm

na koji način i kako NATO i EU mogu raditi zajedno u izgradnji ESDI-a ne dovodeći pritom u pitanje njegov transatlantski kontekst, odnosno mjesto i ulogu Sjeveroatlantskog saveza.

Važno je podsjetiti da se Washingtonski summit održao tijekom operacije Saveza na Kosovu te se, unatoč ne tako zanemarivim trenucima nesuglasica (političkih i vojnih) između glavnih članica Saveza te curenja obavještajnih podataka iz SHAPE-a, može govoriti o uspješnoj Operation Allied Force.

Washingtonski summit također je postavio viziju za jugoistočnu Europu koja bi napokon trebala postati mirna, stabilna i prosperitetna te, što je najvažnije, uključena u europske integracijske procese. U tom pravcu je i osnovano koordinacijsko tijelo, odnosno savjetodavni forum koji okuplja ministre obrane zemalja jugoistočne Europe sa ciljem raspravljanja sigurnosnih pitanja u regiji te nastaviti suradnju u okviru Euroatlantskog partnerskog vijeća (EAPC).

Novi strateški koncept trebao bi NATO-u dati mogućnost oblikovanja međunarodnog sigurnosnog poretka. Daljnje proširenje NATO-a i nadalje će igrati možda ključnu, a svakako vrlo važnu ulogu u daljnjem razvoju Saveza. Sjedinjene Države podržavaju načelo "otvorenih vrata" za buduće kandidate te će im, sukladno definiranim nacionalnim interesima, davati izdašnu ili manje izdašnu pomoć. SAD se zalaže da NATO ostane otvoren u daljnjem promoviranju široko postavljene ideje partnerstva sa svim zemljama euroatlantske regije. Summit u Washingtonu i sastanci s partnerima uspješno su demonstrirali mogućnost jačanja veza s partnerskim zemljama usprkos nepostajanju formalnog članstva.

3. Američko zakonodavstvo i PFP

Inicijativu demokratske administracije na čelu s Williamom Clintonom za ustanovljavanjem programa Partnerstva za mir već u prvim godinama svog predsjednikovanja, naišlo je na podršku Kongresa pod republikanskom kontrolom iz jednostavnog razloga nužnosti pronalaženja instrumenata za prilagođavanje NATO-a novom povijesnom trenutku koji je otvorio realne mogućnosti izgrađivanja uzajamnih odnosa dojučerašnjih protivnika na načelima partnerstva. Podrška jednom takvom partnerskom programu nije pratila ista takva podrška kod inicijative oko proširenja NATO-a prema Istoku. Bilo je oopenata i u Senatu i Predstavničkom domu i to iz redova kako Republikanaca, ali i dijela konzervativnih Demokrata. Međutim, prevladalo je mišljenje da se radi o neminovnom procesu čije eventualno zaustavljanje nije u interesu ni Sjedinjenih Država ni NATO-a, a niti Europe u kojoj su američki nacionalni interesi strateški definirani. Sasvim sigurno da nema dvojbe oko toga da je PFP samo sredstvo ("*tool*") u mnogo značajnijem projektu vezanim za proširenje NATO-a. Clinton u jednom obraćanju Senatu pismeno traži prihvaćanje prijedloga širenja Saveza bez dodatnih

amandmana,¹³ što je vođa većine u Senatu, Trent Lott, republikanac iz države Mississippi kritizirao i upozoravao administraciju da "ukoliko ne bude davala dovoljno pozornosti tom pitanju, mogli bi izgubiti". Uvaženi senator John Warner (R-VA) čak je zagovarao amandman kojim je tražio trogodišnji moratorij po pitanju širenja Saveza dok je demokratski senator Patrick Moynihan (D-IL) tražio kao uvjet za članstvo u NATO-u, prethodno članstvo u EU.

To samo može pokazati raspoloženje Kongresa po pitanju širenja Saveza u trenutku kada je PFP već zaživio kao instrument prijelaznog razdoblja odnosno kada je bilo sasvim jasno da je samo stvar političke odluke kada otpočeti s tim proširenjem. Nema dvojbe da su za američki Kongres ta dva pitanja koliko god bila uzročno-posljedična, predstavljala motiv političkih rasprava. Prema nekim tumačenjima, ozbiljnijih razlika i nije bilo u stavu između republikanaca i administracije već se i ovdje radilo više o uobičajenom oponiranju konzervativnijih (republikanskih, ali i manjeg dijela demokratskih) kongresmena predsjedniku Clintonu. S druge strane, američki Predsjednik je u godišnjem izvješću Kongresu nastojao dodatno tražiti podršku naporima američke administracije u implementiranju projekta Partnerstva za mir. Tako u pismu predsjedatelju Odbora za međunarodne odnose Predstavničkog doma Kongresa, Benu Gilmanu, predsjednik Clinton naglašava PFP kao "odlučujuće sredstvo pomoći Partnerima, nezavisno o njihovoj želji za ulaskom u NATO, u izgradnji jačih veza sa Savezom i razvoja bliže suradnje sa susjedima".¹⁴ Na mnogobrojnim kongresnim saslušanjima, dodatno se tražilo objašnjenje po raznim pitanjima vezanim za PFP od raznih civilnih i vojnih predstavnika administracije. Na jednom takvom, upravo je ministar obrane William Cohen vrlo precizno izrazio stav zagovornika razvoja Partnerstva, ali i s tim povezano, proširenje Saveza. Prije uobičajenog *hearinga* senatskog Odbora za oružane snage, Cohen je u kontekstu europskih sigurnosnih pitanja, rekao "*If we fail to seize this historic opportunity to help integrate, consolidate, and stabilize Central and Eastern Europe, we would risk paying a much higher price later.*"¹⁵

U cilju daljnjeg promoviranja jačanja partnerskih veza i suradnje, Kongres je 1996. godine odobrio program administracije poznat kao "*Warsaw Initiative*" (WI) kao podršku i bilateralnu pomoć zemljama u partnerskom programu sa ciljem što bržeg i bezbolnijeg dostizanja interoperabilnosti s

13 U pismu datiranom od ožujka 1998., Clinton se zalaže za širenje NATO-a što će "pomoći izbrisati hladnoratovsku crtu razdvajanja i doprinijeti našem strateškom cilju izgradnje jedne, nepodjeljene, demokratske i mirne Europe", *The Washington Post*, članak "NATO Expansion Foes Rally for Senate Votes", Helen Dewar, 27. travanj 1998.

14 Pismo predsjednika Clintona kongresmenu Gilmanu, The White House, 5. listopada 1999., integralni tekst

15 William Cohen, izjava prije zasjedanja senatskog Odbora za oružane snage, 23. travnja 1997. citirana u "Why Expand NATO? World Leaders Respond," *NATO Fact Sheet*, Brussels, 12. kolovoz 1997.

NATO-om. Radi se o korisnom programu koji omogućava korištenje određenih fondova koji stoje na raspolaganju članicama PFP kojim one mogu financirati dio svojih sudjelovanja u raznim aktivnostima, od vojnih vježbi do stručnih seminara i konferencija, koje se realiziraju kroz *Partnership Work Program* (PWP) i *Individual Partnership Programs* (IPP) te ostale oblike suradnje.

Sam WI ima dvojaku namjenu. Kroz fond *Financiranja stranih vojski* (*Foreign Military Financing-FMF*) koji se odvija preko State Departmenta, Sjedinjene Države u stvari daju bespovratnu financijsku pomoć pojedinim vladama u svrhu razvoja njihovih oružanih snaga što isključuje mogućnost korištenja tih sredstava za nabavku smrtonosne opreme i naoružanja, dakle fond je uglavnom predviđen za komunikacijsku opremu, razne vrste izobrazbe i usavršavanja poput tečajeva engleskog jezika i sl., treninge i opremu za misije traženja i spašavanja (S&R), kompjutore i razne sprave i opremu za osobnu upotrebu poput GPS, noćnih dvogleda i sl.. U proteklih pet godina ta su se sredstva godišnje kretala od 50-70 milijuna USD.

Druga vrsta fonda, DoD O&M nalazi se u Pentagonu i služi za potporu Partnerima u zajedničkim vojnim vježbama sa ciljem dostizanja NATO standarda. U proteklih pet godina sredstva iz ovog fonda su se kretala od 40-50 milijuna USD. Američka strana je ta sredstva namjenila za pokrivanje troškova sudjelovanja na zajedničkim vježbama, troškove goriva, bojnog streljiva kao i troškova seminara, konferencija čiji su domaćini NATO ili Pentagon.

Kongres redovito ima na uvid trošenje sredstava koja odobrava na prijedlog Pentagona odnosno administracije vezano za čitav niz drugih aktivnosti i programa.¹⁶

4. *Partnerstvo za mir i jugoistočna Europa*

Padom komunističkih režima i dolaskom na vlast demokratski izabranih političkih stranaka, jugoistok Europe je otpočeo svoju mukotrpnu političku, gospodarsku, kulturnu i ukupnu nacionalnu transformaciju u pravcu dostizanja vrijednosti zapadnih demokracija. Za razliku od nekih zemalja u regiji (Rumunjska i Bugarska), bivša Jugoslavija je vlastitu transformaciju prošla u etničkim čišćenjima, masovnim ubojstvima i ratnim zločinima raznih vrsta ponajviše zahvaljujući velikosrpskoj ekspanzionističkoj politici

16 Neki od mnogobrojnih programa i aktivnosti su: The Regional Airspace Initiative, The Defense Resource Management Studies Program (DRMS), C4 Studies, Navigational Aids Study, Defense Planning Exchange (DPE), Defense Resource Planning Exchange (DRPE), Defense Public Affairs Exchange, Personnel and Readiness Exchange, PFP Information Management Systems (PIMS), Technical Assistance with Military Reforms, Acquisition and Procurement Exchange itd., Report to Congress on the Partnership for Peace Developments Through July 15, 1999., str. 23-28.

koja je postojeće izrazito naglašene nacionalne osjećaje drugih naroda koji su činili jugoslavensku federaciju, rasplamsali u nacionalističku euforiju kao odgovor na srpsku agresiju. Neodlučno ponašanje europskih zemalja i nepostojanje zajedničke europske strategije kao i činjenice da EU nije imala dostatne mehanizme spriječavanja takvih sukoba te uz postojeće naglašene vlastite nacionalne interese, od kojih su neki bili povezani za očuvanje jugoslavenske federacije, dodatno su ohrabрили agresorske planove.

Takav stav europskih zemalja bio je, između ostalog, i posljedica ponašanja američke administracije predvođene republikancima koja se pred kraj svog mandata, nije odviše bavila jugoslavenskim pitanjem te time do zadnjeg časa davajući prioritet očuvanju jugoslavenske tvorevine koja je polako nestajala. To je potvrdio i bivši američki državni tajnik James Baker prilikom posjete Beogradu kojom prilikom je otvoreno dao podršku opstanaku tadašnje Jugoslavije i to u vrijeme kada su se već igrale ratne igre oko Vukovara. Eskalacijom ratnog vihora i činjenicom da se sukob više nije mogao kontrolirati, nova američka administracija na čelu s demokratskim predsjednikom mijenja politiku prema prostoru bivše Jugoslavije i prilagođava ju ukupnoj strategiji prema jugoistočnoj Europi odnosno Balkanu koja se očituje u nekoliko elemenata koji snažno upućuju na zaključak o američkoj dugoročnoj prisutnosti u regiji:

➤ Završetkom hladnog rata nisu riješeni postojeći sigurnosni problemi na Balkanu (raspad bivše Jugoslavije, uvijek osjetljivi tursko-grčki odnosi, grčko-makedonski odnosi, albansko-makedonski odnosi, još uvijek ne-definirano rješenje za BIH, srpsko-crnogorski odnosi, Kosovo te na koncu i neka otvorena hrvatsko-jugoslavenska pitanja).

➤ Pokazalo se da se Rusija nije odrekla vlastite nazočnosti u regiji vezane za tradicionalno nastojanje za strateškim izlaskom na Jadransko more (bilo preko Crne Gore ili nove Jugoslavije).

➤ Europa usprkos određenim pomacima u pravcu institucionalnog ujedinjavanja koje doduše prate ozbiljni problemi, u ključnim trenucima pokazuje vidne znakove slabosti i nesposobnosti rješavanja vlastitih sigurnosnih problema.

Uključenost svih zemalja u regiji (osim Jugoslavije) u projekt Partnerstva za mir, dodatno je poslužio Clintonovoj administraciji za primjerenu vojnu nazočnost u regiji koja je uz snažnu političko-diplomatsku inicijativu postigla zadovoljavajuće rezultate. Rat na prostoru bivše Jugoslavije je zaustavljen te što je najvažnije nije se prenio na šire područje u regiji posebno tu misleći na ionako osjetljivo južno krilo NATO-a i tursko-grčke odnose. S druge strane, BIH je očuvana kao cjelovita država iako još s uvijek neprevladanim problemima koje nisu uspjeli riješiti ni Daytonski sporazumi (najnoviji rezultati izbora u BIH i pobjede nekih nacionalnih stranaka koje su najdirektnije bile povezane s ratnim zločincima tipa Mladić i Ka-

radžić, postavljaju pred međunarodnu zajednicu nova nimalo lagana pitanja) te je tu još uvijek kompromisno postojanje Republike Srpske kao nekakvog privjeska Federaciji BiH-a. U Jugoslaviji se napokon, doduše stidljivo, stvari pomiču naprijed nakon završetka izbora koji je nakon uličnih nemira kulminirao upadom masa u jugoslavenski parlament. Drugi zaključak koji se nameće odnosi se na institucije i mehanizme EU koji nisu bili u stanju pravovremeno i adekvatno riješavati vlastite europske probleme, a prema svemu sudeći još uvijek je upitno u kojoj mjeri su to sposobni trenutno učiniti bez američke pomoći.¹⁷

Ako je riječ o budućim američkim potezima vezanim za regiju, oni će jednim dijelom ovisiti i o tome tko će voditi narednu američku administraciju te će o tome ovisiti i stupanj američkog pritiska na zemlje u regiji (posebno na Jugoslaviju) koji će morati ići u pravcu daljnjeg stabiliziranja regije te uključivanja Jugoslavije u program Partnerstvo za mir kao posljednje zemlje i u stvari glavnog krivca dosadašnjih problema.

Ako se malo "zagrebe" ispod uobičajene diplomatske retorike po kojoj će Jugoslavija morati proći isti put i kriterije za prijem u članstvo Partnerstva, prema nekim američkim neslužbenim izjavama, taj bi put ipak mogao biti nešto, uvjetno rečeno, lakši i brži nego li onaj koji je naprimjer prošla Hrvatska. Ovaj stav dodatno se povezuje s eventualnim ulaskom republikanaca u Bijelu kuću, a vezano za najave republikanskog predsjedničkog kandidata o redefiniranju vojnog angažmana Sjedinjenih Država na Balkanu te njihovog eventualnog povlačenja s Kosova.

U svakom slučaju, bez obzira da li će se raditi o kontinuitetu ili o određenim promjenama američke vanjske politike prema Balkanu¹⁸, ipak ne bi trebalo očekivati radikalno mjenjanje američke strategije u kojoj će Europa, bez obzira na to tko će u narednih nekoliko godina stanovati na Pennsylvania Avenue, i nadalje biti vitalni američki nacionalni interes. Jugoistok Europe svakako će morati biti u fokusu američkih stratega i to ako ništa zato, a ono zbog činjenice što upravo to područje predstavlja najosjetljivije tkivo europskog političkog tijela koje može utjecati na europske integrirajuće procese kako stabilizirajuće, ali isto tako i destabilizirajuće.

Prema američkim izvorima, trenutna nazočnost američkih vojnika na širem prostoru jugoistočne Europe predstavlja granicu minimalnih potreba nužnih za preventivno djelovanje što odgovara ukupnim američkim vojnim potrebama na prostoru Europe čija je tendencija smanjivanja vojnog kontingenta, ali ne ispod razine jednog američkog korpusa kopnenih snaga i jednog taktičkog zrakoplovnog puka američkog ratnog zrakoplovstva.

17 Vidi, R. Vukadinović, (1999), *Sigurnost na jugoistoku Europe*, HUMS, Interland, str. 83-94

18 Shelton, Henry, "Peacekeeping Missions Unavoidable", *The Washington Post*, November 17, 2000.

Vojna nazočnost na dan 13. rujna 2000.

	Mađarska	Jugoslavija (Kosovo)	Makedonija	BiH	Hrvatska*
Američki vojnici	200+	6000	500	4500	130+
Ostali	0	45000	3500	15500	0

* Broj vezan za Hrvatsku vjerovatno se odnosi na američke amfibijske snage koje su sudjelovale na vojnoj vježbi u Jadranskom moru mada to nije izrijekom navedeno.

Izvor: *The Defense Monitor*, The Center for Defense Information, Volume XXIX, No 7, September 2000, str. 4.

Već i ovaj podatak govori o prirodi i načinu budućeg angažmana američkih vojnika u regiji koji će ići u pravcu davanja prednosti snažnim političkim inicijativama i raznim programima suradnje među kojima će Partnerstvo za mir igrati značajnije mjesto, i to iz nekoliko razloga:

- Procjena je da regija, unatoč još nekim postojećim problemima, ide u pravcu stabiliziranja te situacija na terenu ne traži dodatno povećavanje vojnog prisustva.

- Sve zemlje u regiji sudjeluju i surađuju u raznim programima Partnerstva za mir osim Jugoslavije (za očekivati je snažan pritisak u pravcu stvaranja političkih preduvjeta za njeno postupno uključenje) što predstavlja određen garant stabilnosti.

- Europski projekt ESDI i stvaranje združenih europskih snaga za brzu intervenciju (*Rapid Reaction Forces*) predstavlja dostatan "rani odgovor" na eventualne krizne situacije.

- Minimalna američka vojna nazočnost u regiji može u slučaju potrebe uvijek biti potpomognuta dodatnim snagama i to prvenstveno zračnim uz kombinaciju korištenja logističkih, obavještajnih odnosno informatičkih potencijala (C4I).

Upravo kroz aktivnosti i programe Partnerstva za mir, stvaraju se dobre pretpostavke dugoročnije američke nazočnosti u regiji. Pitanje može biti samo u kojoj mjeri i na koji način će ta nazočnost biti manifestirana, a odgovor na to će dati 43. po redu američki predsjednik i tim ljudi u njegovoj administraciji. Ono što bi trebalo biti izvjesno jest odavno definirani američki nacionalni interes u ovom dijelu svijeta gdje su Sjedinjene Države do sada previše toga uložile da bi se tek tako povukle. Osim toga, za bilo kakvo radikalno povlačenje i nemaju baš previše razloga.

Literatura

- Basic Document of the Euro-Atlantic Partnership Council, usvojen 29. svibnja 1997. u Sintri, Portugal, NATO, Annex to PfP(SLG)N(97)7(Revised), integralni tekst
- Declaration of the Heads of State and Government Participating in the Meeting of the North Atlantic Council održan u NATO zapovjedništvu, Brussels, 10-11.siječnja 1994, *NATO Handbook*, str. 269-275
- Larrabee, Stephen, "The Kosovo Conflict and the Central European Members of NATO", *NATO and Europe in the 21. Century*, Conference Proceedings, April 19, 2000, str.32-36.
- London Declaration On A Transformed North Atlantic Alliance*, članak 7., 5./6.srpanj 1990., <http://www.nato.int/docu/comm/49-95/c900706a.htm>
- Shelton, Henry, "Peacekeeping Mission Unavoidable", *The Washington Post*, November 17, 2000
- Solane, Javier - govor bivšeg Glavnog tajnika Saveza, 28. travnja 1999, Press Release, www.nato.int/docu/pr/1999/p99-073e.htm
- Pismo predsjednika Clintona kongresmenu Gilmanu, The White House, 5. listopada 1999.integralni tekst
- Report to Congress on the Partnership for Peace Developments Through July 15.1999., str.23-28, integralni tekst
- Rome Declaration on Peace and Cooperation, Rome, 8. studeni 1991, točke 4, 5 i 11., <http://www.nato.int/docu/comm/49-95/c911108a.htm>
- The Washington Post*, članak "NATO Expansion Foes Rally for Senate Votes", Helen Dewar, 27. travanj 1998.
- "The Alliance's Strategic Concept approved by the Heads of State and Government participating in the meeting of the NAC", Washington D.C., točka 35., 23/24.travanj 1999., Press Release, NAC S(99)65
- Vukadinović, Radovan (1999), *Sigurnost na jugoistoku Europe*, HUMS, Interland, 1999, str. 83-94
- Washington Summit Communique, točka 25., Press Release, 24. 4. 1999, NAC-S (99)64, <http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-064e.htm>
- William Cohen, citirana izjava u "Why Expand NATO? World Leaders Respond," od 23. travnja 1997, *NATO Fact Sheet*, Brussels, 12. kolovoza 1997.

Summary

In the attempt to gap the differences, which were brought about by the cold war bipolarism, a space has opened up for the promotion of an idea of partnership and cooperation between recent rivals. The American initiative *Partnership for Peace* not only represents a way to overcome those differences, but it is also a project of providing assistance to the countries in transition, so that they could achieve the interoperability with NATO as well as reach standards of the Western democracies. This all aims at the promotion of the idea of Euro-Atlantic cooperation. Furthermore, the partnership is the key word and the prerequisite in long-term plans to continue to expand the Alliance towards East. In this context, the Partnership for Peace has a significant and indispensable position on that path.